

Den yngre Bronzealder.

Af H. K. Kristensen.

Kort før Jul udsendte Inspektør ved Nationalmuseet H. C. Broholm sin Doktordisputats: „Studier over den yngre Bronzealder i Danmark“. Paa Grundlag af Nationalmuseets vældige Materiale og Studierejser til en stor Del af Europas vigtigste forhistoriske Museer redegør Dr. Broholm for Danmarks Bebyggelse i den yngre Bronzealder, for Gravformerne, Oldsagerne, Bronzealderens Keramik og Kronologien. Det er de tidligere ret upaaagtede Gravfund, der her underkastes et indgaaende Studium. Dette er saare værdifuldt, da man hidtil har savnet et større Værk herom, og man maa derfor hilse dette med Glæde, selv om det ikke kan siges at være populært skrevet. Interessant er det at følge Forfatterens Udredning af de forskellige Karformers og Oldsagers Forandring gennem den yngre Bronzealders 3 Perioder (7.—9.) og Paavisningen af deres Slægtskab med andre Forekomster. Forfatteren vender sig afgjort mod den navnlig i Tyskland udbredte Lære om, at Ideen til Husurnerne skulde være opstaaet i Danmark, idet der vises, at de danske er de yngste; noget lignende gælder Ansigtsumekulturen. Dateringen rykkes længere ned i Tiden, idet nogle indførte Genstande kasseres som Holdepunkter, og der i Stedet for lægges Vægt paa vigtige keramiske Foreteelser.

Af stor Interesse for Ribe Amt er de Resultater, Forfatteren kommer til ved Studiet af Bebyggelsen. Gravfundene er for hver Periode indtegnede paa Kort, der slaaende viser, hvordan Bebyggelsen fand-

tes langs Fjorde, Vige og Søer. Naar la Cour har hævdet, at Befolkningen i Bronzealderen har foretaget en Udflytning fra Landets Indre til Kystegnene, saa viser B., at Udflytningen er tilendebragt før 6. Periode, i hvert Fald før 7. (den yngre Bronzealders Begyndelse).

I Ribe Amt paavises en Bebyggelse, der ogsaa synes at være knyttet til Vandvejen. Ved Grænsen mellem Nørre- og Sønderjylland er der i Gjording, Anst og Malt Herreder gjort 14 Gravfund fra 7. Periode, og Bebyggelsen er fortsat i den følgende Tid, saa der ialt forekommer 72 Fund fra yngre Bronzealder. Gennem hele Oldtiden har Egnen om Kongeaaen været stærkt bebygget. Derudover har B. kun et Gravfund i Ribe Amt fra 7. Periode, nemlig i Kvong Sogn; i den følgende Periode er der tillige 3 spredte i Amtet. Fra Slutningstiden er der slet intet Fund fra de 2 Horne Herreder, men ellers er der en stærkt tiltagende Bebyggelse i de øvrige Herreder. Resultatet bliver altsaa det for mange overraskende, at Ribe Amt bortset fra Bebyggelsen ved Kongeaaen skal have ligget saa at sige øde hen gennem den yngre Bronzealder. „Hovedcentrene for Bebyggelsen har været Nord- og Vestsjælland, Sydfyn, Limfjordsområdet samt Sydjyllands midterste Parti og Kongeaaedalen. Derimod er Jyllands vestlige Del og store Dele af Østkysten paa dette Tidspunkt uden nogen større Betydning.“

Dette Hovedresultat skal sikkert nok vise sig at være rigtigt. I det følgende skal jeg imidlertid nævne nogle Fund, som jeg tilfældig har faaet Kundskab om, men som er undgaaet B., da de dels findes paa Varde Museum, dels først er meddelt Nationalmuseet, efter at B. havde standset sin Indsamling, eller slet ikke er meddelt det. — At Oplysningerne ikke

rokker ved det Resultat, B. kom til ved Paavisningen af Hovedcentrene for Bebyggelsen, ses bedst deraf, at V. Herred kun har 15 Gravfund ialt (de 2 i „Studier“ nævnte medregnet), mens Malt Herred har 47 ialt. Men de nævnte Fund viser dog, at selv om den nordlige Del af Ribe Amt ikke havde nogen større Betydning, var den dog heller ikke saa gabende tom, som de hvide Pletter paa Kortene kunde forlede en til at tro. For at forebygge Misforstaaelser er det vel værd at slaa fast, at denne Egn ikke var saa øde og ubeboet, som Kortene viser. — Ellers vilde det ogsaa have virket saa meget mere overraskende, at netop denne Egn i den følgende Periode — den førromerske Jernalder — faar en saa talrig Befolkning.

1. Tæt ved den fredlyste Tuegravplads ved Mangehøje, Langsig, Lunde Sogn, pløjedes i 1928 til en Urnegrav, omgivet af Sten. Blandt de brændte Ben fandt Karlen en Bronzedobbeltknap og et uornamenteret Brudstykke, $1,08 \times 0,8$ cm, af en tynd Bronzeplade. Knappen hører til en Form med langt fremskydende Spids og en Ornamentering, som er almindelig i 7. Periode (Müller: Ordning 207). Spidsen var dog afbrudt. Det er nu lykkedes mig at faa oplyst, at her har ligget en Høj, som blev sløjftet for mange Aar siden. — 2. Syd for det fredlyste Areal i en 1,7 m høj Høj, udgravet af „Vorbassedrengene“, stødte Th. Jensens Karl i Maj 1929, da Hullet i Toppen skulde jævnes, paa en Stenlægning, som jeg derefter udgravede. Mærkeligt nok laa den ret nord i Højen, $1\frac{3}{4}$ m inden for Højens Nordfod. Den var nærmest oval, 1,50 m l. Ø.—V., 0,80 m br. og 55 cm tyk. Dens Bund laa 10 cm under Markfladen. Adskillige Sten var ret store, 40×50 cm, de fleste haand- og hovedstore, de laa ikke tæt sammen, imellem dem fandtes sandblandet Muld. Da Dyngen var optaget, viste det sig, at der paa det gule Sand, den havde hvilet paa, laa en Dyngge, 45×24 cm, brændte Ben. Under Bendyngen ned paa Sandet laa en Bronzesyl, Skaftet bortraadnet. Begravelsen maa da tænkes foregaaet paa den Maade, at man i den nordlige Del af Højen har gravet et ovalt Hul og heri nedlagt de brændte Ben og Dødsgaven, indsvøbt

i et Klæde eller Skind eller nedlagt i en lille Trækasse. Efter Gravens Indretning maa man antage, at Fundet er fra 7. eller 8. Periode. — 3. Østnordøst i samme Høj, 1,25 m sydøst for Stenlægningen, fandtes en Urne, der stod 20 cm over Højbunden (Markfladen), foruden støttet af en Sten, med et Skaar som Laag. De brændte Ben var spinkle, formodentlig af et Barn. Der var ingen Døds gave. Karret er 25 cm høj, videst omkring Midten, temmelig spidsbundet, brunligt, groft. Jeg formaar ikke at datere det nærmere, men mener, det er fra den yngre Bronzealder. 2 og 3 findes paa Varde Museum. — 4. For nogle Aar siden sløjfede Gdr. J. Jepsen, Lunde, en vandaliseret Høj paa sin Mark i Kastkær. I Sydsiden fandtes en Urne med en tarvelig Røgekniv, nærmest et Surrogat. Nærmere Bestemmelse er umulig. — 5.—7. I Nationalmuseets Arkiv i Sognebeskrivelsen over Lunde nævnes endvidere som fundet i en Høj i Kastkær 1 Bronzekniv og 2 Urner med brændte Ben, samt i en Høj i Frøstrup 1 Urne med brændte Ben, foruden den i „Studier“ S. 307 omtalte. Og disse Fund angives at stamme fra den yngre Bronzealder. — Maaske har der endog været en Klokkegrav i Lunde Sogn. Afdøde Gardejer P. Jensen, Nørvang, fortalte mig, at han ca. 1914 i en naturlig Banke stødte paa nogle Sten, han vilde samle op. Der stod da en Urne. „Men det var ikke en enkelt Urne, der var to. Den ene stod inde i den anden, saadan at den øverste vendte Bunden opad, og den var saa stor, at den gik langt ned omkring den inderste.“ P. Jensen var kendt som en velbegavet og vederhæftig Mand, saa det er sikkert, at „Laaget“ ikke har været et Skaar eller almindeligt Lerlaag. — 8. I en mindre, 0,77 m høj Høj paa Vitarp Hede, Outrup Sogn, fandtes som Centralgrav en Stensætning, der syntes at vise, at Stenene havde omgivet og delvis ligget paa en Trækasse, ca. 80 × 60 cm, der havde gemt de brændte Ben. Formodentlig fra 7. eller 8. Periode. — 9. Paa Matr. Nr. 1 i Rottarp, Ovtrup Sogn, fandtes i en 56 cm høj Højtomt (Højen har tidligere været meget højere) midt i Østsiden, 3½ m inden for Foden, 82 cm under nuværende Top, omgivet af Sten, men staaende paa Jorden, en forholdsvis stor Urne, 43 cm høj. Den indeholdt kun faa brændte Ben og intet Grav gods. Efter Broholms Mening maa den tilhøre 9. Periode. — 10. 1932 fandtes i en Høj i Rottarp, benyttet til Vejopfyld, en Urne, 22 cm høj, hvis kegleformede Hals var adskilt fra Bugen ved en Fure. Neden for Furen findes en aflang Knop. Grav gods: 1 flad Ravperle. Den maa ogsaa tilhøre den yngre Bronze

zealder. Den primære Grav var en Dolkgrav fra Stenalderens Slutningstid. — 11. En lille Høj S.Ø. for Tinghøj i Borre, Aal Sogn, udgravet af Kaptajn A. P. Madsen 1889, indeholdt i Midten en Bronzealders Urnegrav. Fundet opbevarede i Ribe Museum. — 12. I Varde Museum findes en Røgekniv som Ordning 288 a, fundet i en Høj i Blaksmark, Varde Landsogn. Kniven er uden Ornament, men maa være fra 8. Periode. — 13. Til lige findes et Urnefund, ligeledes fra en Høj i Blaksmark. Karret er 28 cm højt, nærmest dobbeltkonisk, men med den skarpe Kant over Midten og udadbøjet Mundingsrand. Gravgoods: 1 aflang Ravperle, 2½ cm, med et timeglasformet Hul paa tværs. — 14. I Rousthøje, Grimstrup Sogn, fandtes 1924 i Sydsiden af en Høj, 1 m over Markflade, 1 Urnegrav omgivet af nogle flade Sten. Urnen var en Krukke, 20 cm høj, med cylinderformet Hals og vid Munding. Ved Overgangen findes et Par tvedelte Knopper. Øverst laa Gravgodset: en Ravklump og en Bronzesyl. 9. Periode. — 15—16. Fundet 1927 i en Høj i Tarp, Brøndum Sogn, 1 m over Markflade i en begge Urner omsluttende Stendynge. Urnerne stod saa tæt sammen, at de paa Berøringsstedet havde beskadiget hinanden. De var omtrent ens, 30 cm høje, af en noget udvisket, dobbeltkonisk Form, med snæver Munding paa 11 cm. De havde begge været forsynet med Laag, lignende Underskaale til Urtepotter; det ene smuldrede hen. I den ene Urne laa 3 Naale, den ene med Spiralhoved som Ordning 306; de 2 andre med krølleformet Hoved, men uden Bøjning af Stilken. I den anden Urne fandtes en tarvelig Barberkniv, 5 cm lang, vist et Surrogat, fabrikeret for at fungere som Døds gave (se „Studier“ S. 80). Det ligger fristende nær at gætte paa, at 2 af Bygdens Beboere, maaske Mand og Hustru, er døde omtrent samtidig og her begravet sammen. Det er sket først i 9. Periode. 14—16 findes i Varde Museum.

Forøvrigt findes der endnu nogle Ting fra den yngre Bronzealder i Varde Museum, men deres nøjagtige Findested kendes ikke; derimod er der et stedfæstet Votivfund, nemlig en Bronzespiralring som Ordning 406, fremdraget ved Aalestangning i Filsø 1921. Fundet tilhører 9. Periode.